

In memoriam
JACQUES LE GOFF
(1924-2014)

Veliki francuski medievist, profesor i ravnatelj ugledne pariške *Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales*, urednik znamenitoga časopisa *Annales E. S. C* Jacques Le Goff umro je u Parizu 1. travnja 2014. godine. Gotovo je nemoguće kratkim crtama opisati čime je sve zadužio svjetsku medievistiku i historiografiju uopće odnosno sažeto prikazati njegov prebogati znanstveni opus.

Njegovi istraživački počeci spajaju se uz poznati časopis *Annales d'histoire économique et sociale* i dinamična gibanja vezana uz ovu publikaciju. Od Luciena Febvrea (1878-1956) i Marcha Blocha (1886-1944) pa sve do danas niz istraživača više generacija: Fernand Braudel, Georges Duby, Pierre Goubert, Robert Mandrou, Pierre Chaunu, Ernest Labrousse, Emmanuel Le Roy Ladurie, Philippe Ariès, Roger Chartier i, dakako, Jacques le Goff utirali su nove historiografske putove, otvarali nova gledišta, pristupe i promišljanja povijesti. Tijekom niza desetljeća i njihovi su se pristupi mijenjali, varirao je utjecaj na druge historiografije, ponegdje je bio snažniji, a ponegdje manje izražen. No, nema dvojbe da su upravo ljudi okupljeni oko francuske „škole anala” odnosno *Nouvelle Histoire* umnogome odredili smjernice historiografije 20. stoljeća. Jedno od najvećih imena među njima svakako je bio Jacques Le Goff. Od 1969. godine više je desetljeća, bio jedan od najutjecajnijih članova uredništva časopisa *Annales E. S. C*. Upravo je on dao novi zamah "analistima" u drugoj polovici 20. stoljeća, pri čemu se izdvaja znamenita trosveščana edicija "*Faire de l'Histoire*" (1974.), koju je uredio zajedno s Pierreom Noraom i u kojoj su eminentna imena istraživača s *École des hautes études en sciences sociales* i *Collège de France* u svojevrsnome manifestu sistematizirali pristup povijesti „škole anala”. Taj novi pristup Jacques Le Goff i sam je sjajno ukoričio u nizu sada već klasičnih djela: *La Civilisation de l'Occident medieval* (1964.), *Pour un autre Moyen Âge: Temps, travail et culture en Occident* (1977.), *La Naissance du Purgatoire* (1982.), *L'Imaginaire médiéval* (1985.) ili *Un long Moyen Âge* (2004.) te nizu brojnih drugih djela. Od 1960. godine predavao je na *École Pratique des Hautes Études* gdje je 1972. godine postao i ravnatelj naslijedivši svoga mentora Fernanda Braudela.

Isticanje veličine njegova imena zvuči čak i pomalo paradoksalno; ne samo zato što je, kako su često svjedočili ljudi koji su ga osobno upoznali, bio vrlo pristupačan i

skroman, nego i zbog toga što je upravo on bio među onima koji su se manje fokusirali na velika povijesna imena, a znatno više na strukture u kojima su pojedinci djelovali. (Mada se u njegovome bogatom opusu nalaze i biografije vladara 'Luj IX. Sveti – *Saint Louis*', Pariz: Gallimard, 1996. i svetaca 'Sv. Franjo Asiški - *Saint François d'Assise*', Pariz: Gallimard, 1999.). Bilo da je pisao o bankarima, trgovcima, intelektualcima, marginalcima, imaginariju, emocijama, gestama, čudesima ili o poimanjima čistilišta, na jasan i stilski izvrstan način prožimao je sociokulturne procese, mentalitete, zemljopis, antropologiju, gospodarstvo i religiju. Interdisciplinarnost, taj pojam koji nam se danas čini gotovo samorazumljiv u bavljenju poviješću, ulazi na historiografsku pozornicu velikim dijelom upravo preko „škole anala“, odnosno Le Goffa i njegovih kolega.

Još u dječjačkoj dobi, inspiriran čitanjem romana *Ivanhoe* Sir Waltera Scotta, zarana se zaputio "u potragu za srednjim vijekom", kako glasi naslov knjige razgovora s njim (*À la recherche du moyen age*, Paris: Editions Loius Audibert, 2003.). Vrlo je brzo osjetio kako je srednjovjekovni svijet danas podjednako i blizak i dalek. Brojnim radovima pokazao je koliko je pogrešna, nažalost još uvijek živa, predodžba o "mračnome srednjem vijeku" te približio svima neprocjenjivo bogatu srednjovjekovnu civilizaciju, prožetu kršćanstvom i kao takvu utkanu u temelje našega doba i prostora. Znatno dio njegova historiografskoga zanimanja bili su, pogotovo u ranijim radovima, gradovi i život u njima. Gledao ih je kao središta kreativnosti, intelektualne angažiranosti, inovativnosti i različitosti. Zanimala ga je ljudska dimenzija povijesti i razvoj društva. Svojim je djelima pokazao da ni na jednu istraživačku temu ni istraživačko pitanje ne trebamo gledati kao na odveć banalne. Ujedno, neumorno je isticao kako je srednji vijek bilo doba ukorijenjeno u tradiciju, ali i s velikim inovativnim mogućnostima.

Jacques Le Goff razvio je osobit senzibilitet za srednju Europu, dijelom iz političkih, a dijelom iz osobnih razloga. Proživio je Drugi svjetski rat i njemačku okupaciju Francuske, sudjelovao u Pokretu otpora, a iz prve je ruke, tijekom stipendije u Pragu, doživio 1948. godine komunistički državni udar u Čehoslovačkoj. Premda lijevoga političkog opredjeljenja, ovaj je događaj ostavio duboki trag u njegovome kasnije životu. Godine 1960. zajedno s Fernandom Braudelom u više je navrata putovao u Poljsku kako bi ponudio pomoć i suradnju tamošnjim zapadno orijentiranim intelektualcima. Tijekom tih putovanja susreo je i svoju buduću suprugu Hanku Dunin Wasowicz, a sprijatelji se i s medievistom Bronislawom Geremekom, koji je kasnije postao jedan od najvažnijih savjetnika Lecha Walese tijekom 80-ih godina 20. stoljeća i ministar vanjskih poslova Poljske u kasnim 90-im godinama 20. stoljeća.

Le Goff je bio veliki zagovornik europskoga koncepta i to onakvoga koji bi podjednako razumio Europu sastavljenu kako od različitosti, tako i od sličnosti, koji bi razumio duboku ucijepljenost njezine srednjovjekovne prošlosti u njezinoj sadašnjosti i budućnosti. U tome okviru pokrenuo je veliki međunarodni nakladnički projekt *Faire l'Europe (Konstruirati Europu)*. U toj seriji o europskoj povijesti, istovremeno prevedenoj na nekoliko europskih jezika, sudjelovali su najbolji europski povjesničari iz raznih europskih zemalja. Sam Le Goff u ediciji je objavio djelo *L'Europe est-elle née au Moyen Age?*, Pariz: Seuil, 2003. (*Je li Europa rođena u srednjem vijeku?*). Zanimljivo zvuče i riječi iz njegova intervjuja u kojemu naglašava da su zemlje Europske unije još od davnih vremena europske te da je pristup Uniji tek puko priznavanje njihovih europskih vrijednosti.

Neumorno je ukazivao da se europska budućnost može u punini oblikovati tek sa sviješću o prošlosti i srednjovjekovnim korijenima. U tome kontekstu još jače odzvanjaju riječi koje je 1999. godine napisao u *Predgovoru* engleskom i francuskom izdanju prvoga sveska monumentalne edicije *Hrvatska i Europa*, u svesku o hrvatskoj srednjovjekovnoj povijesti. Naveo je da u toj ediciji Hrvati pokazuju "s erudicijom, inteligentno i briljantno, da je Hrvatska izvorna ali i duboko europska sastavnica cjeline što je čini Europa". (Citirano prema: Ivan Jurković, „Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost, ur. Ivan Supičić, sv. 1. Srednji vijek (VII.-XII. stoljeće: Rano doba hrvatske kulture, ur. 1, sv. Josip Bratulić et al., HAZU-AGM, Zagreb, 1997.,, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, 17 (1999.), 255.) Valjda dodati i da je od 2000. godine bio dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Odbacivao je koncept periodizacije povijesti, barem one uobičajene, držeći da se srednjim vijekom može smatrati vrijeme od kasne antike pa do 18. stoljeća. Tema periodizacije zaokupljala ga je sve do smrti tako da je i zadnja knjiga *Pourquoi découper l'histoire en tranches? (Zašto rezati povijest u dijelove?*, Paris: Seuil, 2014.) objavljena tek nekoliko mjeseci prije njegove smrti posvećena upravo tome. Za tu je knjigu napisao da je u njoj zabilježio sve ono što je dugi niz godina nosio u sebi, a što je sažeo u tome znakovitom naslovu. Knjiga nastala u vremenu snažne globalizacije osvrće se na pitanja o različitim elementima koji se najčešće vežu uz povijesnu periodizaciju – na kontinuitet, prijelome, načine promišljanja povijesne memorije... U središtu knjige je pitanje prijelaza iz jednoga perioda u drugi, a osobito problematika navodnih novina koje donosi „renesansa,,“, poglavito u odnosu na srednji vijek, uz koje je kao njegov strastveni istraživač proveo cijeli život. Na koncu nam ostavlja pitanje je li po-

vijest jedna i neprekidna ili razlomljena u dijelove. Odnosno, sve nas pita – trebamo li doista rezati povijest u dijelove?

Ime Jacquesa Le Goffa trajno je urezano među velikane svjetske historiografije, a njegovim će se djelima generacije sadašnjih i budućih medievista zasigurno uvijek iznova rado vraćati.

Zrinka Pešorda Vardić